

रचनावादी शिक्षणाची व्यवस्था कशी असावी याचा विचार करू या

रचनावादी पद्धतीच्या शिक्षणाचा मुख्य भर आहे तो विद्यार्थ्यांच्या शिकण्यावर, त्यामुळे मुला-मुलींना सारखे काहीतरी 'शिकवू' नये, तर त्यांना 'शिकू' द्यावे. मुला-मुलींच्या शिकण्यासाठी काही वेगळी व्यवस्था शाळांमधून, वर्गांमधून आणि घरांमधून करावी लागते. हे प्रथमतः आपण नीटपणे आपल्या मनांतून रुजविले पाहिजे; व नंतर प्रत्यक्षात तसे केले पाहिजे.

या एका छोट्याशा बदलाचा अवलंब करायचा झाला तरी, वर्गामधील सारी शिक्षणव्यवस्था आमूलाग्र बदलावी लागते; हे लक्षात येईल. त्यामुळे, अर्थातच, अशी वेगळी व्यवस्था केल्याने, आपसूकच आपला शालेय वर्ग हा 'रचनावादी वर्ग' होतो. आणि असे, आत्ताच्या वर्तनवादी स्वरूपाच्या वर्गाचे रूपांतर रचनावादी स्वरूपाच्या वर्गात करणे, हेच तर आपले व्यावहारिक उद्दिष्ट आहे. हा जो बदल आपल्याला करायचा आहे तो, त्याची ही पुढील पाच सूत्रे लक्षात ठेवून, आपल्याला करता येईल.

- मुला-मुलींना आपणहून शिकण्यासाठी प्रवृत्त करा. संधी द्या. कारण,

शिकणे म्हणजे आपल्या आजूबाजूच्या जगाची ओळख करू घेणे. मनुष्य जन्मापासून अखेरपर्यंत स्वतःच शिकत असतो. ही निसर्गाने दिलेली देणगी असते. मेंदू हा माणसाचा शिकण्याचा अवयव असतो. त्याचे, सततच, जग समजावून घेण्याचे काम चालते.

त्यामुळे, आपणहून शिकणे हे नैसर्गिक असते; त्यांना तशी उपजत प्रेरणा असते. वेगवेगळ्या संधी देऊन मुला-मुलींना शिकण्यासाठी प्रवृत्त करावे.

- मुला-मुलींची शिकण्याची उपजत प्रेरणा टिकवा. त्यांना आपल्या आवडीचे काम करण्याची व स्वतःहून निवड करण्याची संधी द्या. स्वातंत्र्य द्या. कारण,

मुला-मुलींचा मेंदू या वयात वेगाने शिकण्याचे काम करीत असतो. मुला-मुलींना सारखे शिकायला तर आवडतेच, पण जे आवडते ते, ती अधिक शिकतात व चटकन शिकतात. त्यांच्यापुढे शिकण्याच्या अनेक संधी ठेवल्या तर ती आपल्या स्वभावांनुसार निवड करतात. मुक्त मनाने अशी निवड करणे त्यांना आनंददायक असते; आनंदाने शिकले की वेगाने शिक्षण होते.

- मुला-मुलींना वयोमानानुसार विविध अनुभव मिळतील असे पाहा. त्यासाठी नियोजन करीत रहा. कारण, लहानपणी वाढते वय हे मेंदूवाढीचेही वय असते. शिकणाऱ्या मेंदूला अगदी भरभक्कम खाद्यही लागते. अनुभव, अनेक अनुभव, विविध प्रकारचे अनुभव हेच सर्वस्वी मेंदूचे खाद्य असते. मुला-मुलींच्या मेंदूला मोठ्या प्रमाणावर शारीरिक हालचालींचे, बडबडण्याचे, हसण्याचे आणि सतत काहीतरी करीत राहण्याचे अनुभव हवे असतात. याने त्यांचा मेंदू तल्लख होतो.
- मुला-मुलींना सारखे ऐकायला लावण्यापेक्षा, प्रत्यक्ष हातांनी काही ना काही करण्याची संधी द्या. त्यांच्या करण्याला प्रोत्साहन द्या. कारण,

मुला-मुलींना सारखे ऐकून शिकायला लावले तर मेंदू थकतो. शिवाय एकाच प्रकारे शिकण्याच्या अनुभवामुळे मेंदूच्या विकासात एकारलेपणा येतो. मेंदू हा सतत शोध घेत असतो, म्हणून मुले-मुली सतत काहीतरी करण्यात गुंततात. स्वस्थ, शांत, क्रियाहीन बसणे त्यांना आवडत नाही, कारण, त्यामुळे त्यांच्या मेंदूच्या विकासात अडथळा येत असतो.

- मुला-मुलींना इतरांबरोबर, परस्परांच्या मदतीने, सहकाराने काम करीत शिकू द्या. कारण,

माणसाचा मेंदू हा मूलतः सामाजिक असतो. त्यामुळे त्याच्या योग्य अशा वाढीसाठी, अगदी जन्मापासूनच इतरांची मदत हवी असते. एकत्र काम केल्याने शिकणे तर परिपूर्ण होतेच. शिवाय मुला-मुलींची मैत्रीची गरजही भागते. सहकाराची भावना त्यांच्यामध्ये जोपासली जाते; जी पुढे त्यांना आयुष्यभर उपयोगी ठरते.

